

PETER HALLDORFS FORFATTERSKAB

Valgmenighedspræst, cand.theol. Henrik Højlund

Jeg fik i mit teologistudium meget tidligt smag for oldkirkelig teologi. I et af de første semestre meldte jeg mig på et kursusforløb på Menighedsfakultetet om Athanasius. (Det var dengang, Menighedsfakultetet kun var et supplement til studiet på universitetet). Det medførte, at jeg fra den tidligste studietid blev grebet af teologien i kirkens første århundreder, hvilket nogle år senere gav sig udslag i et speciale (eller stor emnekreds, som det hed dengang) om kristologien i de første tre århundreder.

Men først mange år senere greb den oldkirkelige teologi mig ikke blot fagligt, men også trosmæssigt. Lidt forenklet sagt, for selvfølgelig havde det faglige – især i Menighedsfakultetets sammenhæng – også et trosmæssigt aspekt i sig. Men lad mig sige det sådan: Det begyndte at stikke dybere ned, at tage fat i mig på et mere personligt plan. Det fordybede og udvidede min helt personlige troshorison. Og det skete i særdeleshed ved læsning af svenskeren Peter Halldorf, hvis bøger fra begyndelsen af det nye årtusind begyndte at blive oversat i en strøm til

dansk. (Selvom der i øvrigt stadig er en hel del uoversat af ham).

Igennem alle års læsning af og nogle gange møde med Peter Halldorf har det altid været et lille forunderligt sideaspekt, at han er pinsemand. Han tilhører den svenske pinsekirke og har været præst der i mange år, og er det i en vis forstand stadigvæk, idet han er leder af det svenske retrætested Nya Slottet Bjärka-Säby.

Jeg tilstår min fordomsfuldhed: Jeg så ikke dette for mig med pinsefolk – at en pinsemand kunne lede én ind i den oldkirkelige teologi med en så dyb og omfattende indsigt. Hermed også sagt, hvad der er et hovedanliggende i Peters Halldorfs bøger. Det er inspirationen fra de tidlige kirkefædre (og af og til -mødre). Og selvfølgelig også med inspiration fra alle de åndelige kapaciteter, der sidenhen selv har hentet inspirationen derfra, altså nyere og delvis nutidige navne. Men hele tiden med det fortidige i sigte. Den fortidige fælleskristendom, som Halldorf godt kunne kalde det. Eller som han skriver i forordet til *Duften af hellighed*: »en tro med bredere horisont« (Halldorf 2008a,

5). I kirkens første årtusind, inden bruddet mellem øst og vest, finder Halldorf den fælles trosarv. Og i denne gamle fælleskirkelige teologi mener han at finde redningsmuligheden for den vestlige verdens nedgang både med hensyn til civilisation og kristenhed.

Tidligere rektor ved Præstehøjskolen i Løgumkloster, Niels Thomsen, tilslutter sig som lutheraner Halldorfs ønske om »en tro med bredere horisont«. I en af Halldorfs bøger skriver Niels Thomsen i et forord, at lutherske kristne har brug for denne bredere horisont, fordi luthersk kristendom de sidste hundrede års tid er blevet »mager«, med tendens til »at konstruere kristendommen som et intellektuelt livsanskuelsessystem eller til at holde sig til en dogmatisk fundamentalisme« (Halldorf 2002, 4).

Peter Halldorf udtrykker også sit anliggende på en lidt anden måde i samme forord til *Duften af hellighed*: »I bog efter bog er jeg vendt tilbage til det, der har været mit livs søgen: længsel efter dybde og hellighed« (Halldorf 2008a, 5). Der har altså i alle hans bøger hele tiden været tale om en meget personlig trang: en længsel efter dybde og hellighed. Og hans trang og søgen efter dette er tydeligvis blevet besvaret fra især det første årtusinds, i de store linjer, endnu usplittede kirke. Halldorf finder fornyelsens mulighed i kirkens fællesrødder. Som han skrev i en personlig hilsen, da jeg købte en af hans bøger af ham: »Fornylelsen kommer fra roden«.

Den personlige længsel og lidenskab mærkes gennem alle hans bøger. Halldorf udgiver sig ikke som fagteolog. Selvom hans bøger uden tvivl rummer dyb og om-

fattende belæsthed i kilderne. Hans bøger er i en vis forstand snarere »andagtsbøger«. Jf. det tyske ord »andacht« – eftertanke. Det er bøger, der fremmer troens eftertanke. Det er trosreflekterende bøger.

Jeg har tænkt mig at disponere denne artikel på en enkel måde, ved ganske simpelt at tage Halldorfs bøger fra en ende af, vel at mærke de bøger, der er oversat til dansk, og give et kort indblik i hver enkelt bogs anliggende og særligt bemærkelsesværdige pointer.

Det fædrene ophav – historien om 21 kirkefædre

Jeg begynder med den, der blev udgivet først på dansk, på daværende forlag Aros – *Det fædrene ophav – historien om 21 kirkefædre* (sidenhen blev det Boedal forlag, som overtog de allerfleste udgivelser på dansk). Alene titlen sender et tydeligt signal om det, jeg har pointeret: at Halldorf henter den store inspiration fra kirkefædrene. Og kirkefædrene i denne bog er hele rækken af velkendte, store navne fra de apostolske fædres Ignatius af Antiokia til middelalderens Symeon den Nye teolog.

Hver af disse 21 kirkefædre får et kapitel, hvor der både er plads til det biografiske og bibliografiske. Med stor indsigt lukker Halldorf os ind disse kirkefædres vigtigste og stadig betydningsfulde anliggender, men selvfølgelig også i deres fejlskud af forskellig art. Dog er Halldorfs ønske om den – forståeligt nok – grundlæggende positive fremstilling af fædrene så dominerende, at hans kritik af dem er ret forsigtig og diplomatisk. Det bliver ganske tydeligt i kapitlet om Origenes,

som med rette fremhæves for sin enorme tanke- og skriveenergi og brede indflydelse i oldkirken, men hans temmelig problematiske nyplatonisk påvirkede teologi med til syvende og sidst fraskrivningen af det konkrete fysiske skaberværk til fordel for den sjæleligt-åndelige virkelighed, og med apokatastasislæren som konsekvens af det, får en meget afdæmpet kritik, og Halldorf udtrykker, som han også gør andetsteds (jf. senere), den i vores tid mere og mere udbredte, meget forsigtige åbenhed for apokatastasis med ordene: »Om ikke andet burde enhver kristen gøre denne forhåbning til emne for sin daglige bøn« (Halldorf 2002, 60).

I denne bog åbner Halldorf også for et syn på teologien, som går igen i flere af hans bøger. Teologien var hos disse 21 store teologer ikke et egentligt akademisk fag. Tværtimod ville netop en akademisk tilgang til teologien meget hurtigt bringe teologien ind på et falsk spor, ifølge kirkefædrene. Studier og forelæsninger var ikke nok til at kende Gud. Teologien var ikke et fag, man kunne have et distanceret forhold til. Dogmerne skulle ikke fremlægges som tankekonstruktioner, men derimod fremføres som lovprisning og bøn. Derfor var der heller ikke langt mellem teologi og poesi, teologi og bøn, teologi og lovsang. »Det teologiske arbejde var ikke intellektuelt feinsmekeri, som blev dyrket i lukkede akademiske cirkler. Det teologiske arbejde fandt sted midt i det daglige menighedsarbejde og var motiveret af ansvaret for den gudstjenestefejrende menigheds åndelige velbefindende« (Halldorf 2002, 115). Man kan vist roligt konstatere, at Menighedsfakul-

tetets navn er i bedste overensstemmelse med de teologiske fædres forståelse af teologiens gavn.

Bogen handler om 21 fædre, men Halldorf beskriver også i kapitlet om Hieronymus, hvordan kvinder kunne træde ind i det teologiske arbejde med betydelig vægt. Hieronymus kom i nærkontakt med en gruppe aristokratiske kvinder i Rom. Blandt disse var Paula og Melania, som begge gravede dybt og længe i teologisk læsning. Blandt andet lærte Paula sig selv at læse Salmernes Bog flydende på hebraisk. De skrev ikke teologisk litteratur, men de kopierede og distribuerede mængder af åndelige skrifter og deltog med selvstændige meninger i den teologiske debat.

Halldorf fortæller, at han ofte er blevet spurgt om, hvad det vigtigste er, som han har lært af sit arbejde med kirkefædrene. Hans svar er: »Forhåbentlig lidt bedre at kunne skelne mellem absolut og relativt i den kristne tro, mellem centrum og periferi i kirkens liv. Intet er sværere, og intet er vigtigere. Hvad er umisteligt, og hvad kan undværes? Hvad er muligt eller til og med nødvendigt at opgive? Og hvad kan man aldrig for nogen pris give køb på?« (Halldorf 2002, 10).

Hellige rødder og Duften af hellighed

I disse to bøger rider Halldorf fortsat meget tydeligt på bølgen af kirkefædre. Og denne bølge bekræfter noget, C.S. Lewis gør gældende i flere af sine bøger, nemlig at enheden i kirkens tro er større end den ellers oftest fremhævede og anfægtede mangfoldighed gennem det meste af kirkehistorien frem til nutiden. »We are all

rightly distressed, and ashamed also, at the divisions of Christendom. But those who have always lived within the Christian fold may be too easily dispirited by them. They are bad, but such people do not know what it looks like from without. Seen from there, what is left intact despite all the divisions, still appears (as it truly is) an immensely formidable unity. I know, for I saw it« (Lewis 1985, 30).

Halldorf bekræfter altså derved også kristendommens konsistente troværdighed, når han igen og igen fremhæver kristendommens dybe enhed i al forskelligheden, de dybe fællesrødder fremfor kristendommen som en processuel religion. En fællestro i kernen med afsæt i noget andet end den subjektive religiøsitet. Noget andet end den evigt foranderlige gnosticisme, både den i kirkens første århundreder og den, der hersker i en del af den nutidige kirke.

Og i disse to bøger gør Halldorf det i en form, der er tæt på en klassisk andagtsbogs form. Begge bøger er bygget op som 153 korte læsestykker. Stykker som kan læses ét ad gangen, og bogen kan lægges væk, til man får lyst til endnu en god eftertanke.

I *Hellige rødder* støder man på en pointe, som kommer mange andre steder i Halldorfs bøger. Pinsemanden, karismatikeren, fristes jeg til at skrive, understreger, at det at lede efter åndelige oplevelser »er som regel et vildspor« (Halldorf 2008b, 109). Man bliver nemlig derved meget hurtigt selvoptaget med hensyn til ens egen åndelige udvikling. Åndeligheden bliver et redskab til at styrke ens egen selvfølelse og tro på egen be-

tydning. »Det er derfor, Gud ikke tillader os at se vores egen udvikling. Siger nogen, at han er oplyst, kan man med sikkerhed vide, at han ikke er det«, skriver Halldorf, og fortsætter lidt længere fremme: »Den, der for alvor går dybere ind i sit hjerte og sin tro, føler sig snarere ringere, ikke bedre. Man føres ikke opad, men nedad (...) Får man oplevelser af et åndeligt gennembrud, er der mange gode grunde til, at man holder dem for sig selv« (Halldorf 2008b, 109-110). Læseren løber ikke ind i letbetet karismatik hos pinsemanden Halldorf.

I *Duften af hellighed* løber vi ind i Halldorfs skriftsyn, som også kommer til udtryk i flere andre bøger. Halldorf tilslutter sig igen det fælleskirkelige skriftsyn med tydelig sans for verbalinspiration: »hvert bogstav i Skriften er bærer af sandheden« (Halldorf 2008a, 52). I forbindelse med skriftsyn har Halldorf også fine betragtninger om traditionen. »Traditionen er intet andet end Helligåndens aldrig op-hørende kildevæld i kirkens liv« (Halldorf 2008a, 63). Så selvom vi vedkender os sola scriptura, Biblen som norma nomans, så skal det ikke få os til at springe let hen over kirkens lange tradition, alt det kirken har tænkt og gjort gennem århundrederne. »Spiller vi skrift og tradition ud mod hinanden, begår vi en alvorlig fejlslutning: Hvordan skulle Bibelens bogstav kunne være overordnet Åndens liv? Eller omvendt: Hvordan skulle Åndens liv kunne være noget andet end virkeliggørelsen af Skriftens bogstav? De to forudsætter hinanden« (Halldorf 2008a, 63-64).

Halldorf påpeger det kendetegnende for kirkefædrene fra de første århun-

dreder: De var dybt forankret i de bibelske tekster. Og det får ham til at udtrykke den pointe, at vi ikke kan forstå Bibelen uden at lytte til dem, der var Bibelens første læsere. »Hvis vi rykker Bibelens tekster op fra den jord, som de er vokset frem af og fik sin næring fra, kommer vore opfattelser af, hvad Bibelen lærer, til at sprede sig i alle mulige retninger. Så står vi med brudstykker af vilkårlige tolkninger, afhængige af vor egen tids forudsætninger og vores gruppes synspunkter og smag« (Halldorf 2008a, 73).

Uberørt land

»Den er bibelsk uden at være fundamentalistisk; den er åben for Ånden uden at være lukket mod verden; den er socialt engageret uden at være teologisk utydelig; den reflekterer over troens indhold uden at undertrykke sin begejstring; den er evangelisk uden at være sekterisk; den er katolsk uden at være specifikt romersk; den er politisk uden at være ideologisk; den er profetisk uden at være fanatisk.« Ordene falder mod slutningen af Peter Halldorfs *Uberørt land* (Halldorf 2004b, 204). Ordene er en opsummering af den amerikanske teolog, Jim Wallis' karakteristik af en ny, fælles tendens i forskellige kirkesamfund. Jim Wallis karakteriseres på internettet som tilhørende de evangelikales »venstre«. Altså en gruppering som i nyere tid i flere henseender bevæger sig i liberalteologisk retning.

Skulle jeg opsummere bogen *Uberørt land* kunne jeg gøre det med ovennævnte citat. Det er ikke den bedste bog, jeg har læst af Halldorf. Dertil er den flere steder for ubeskyttet og grænseløs i sine

formuleringer. Bogen kan på den måde minde om en svaghed, jeg synes, jeg også har fundet hos hans landsmand Magnus Malm: en idelig trang til at placere sig på den kirkelige midterbane i valget mellem tidens teologiske venstre- og højrefløj. Bogen er af lidt ældre dato, fra 1993, men først udgivet på Boedal forlag i 2004. Så gad vide, om Halldorf har bevæget sig i en lidt klarere retning siden da? Men bogen er bestemt også som Halldorfs øvrige litteratur inspirerende i mangt og meget. Og en tanke meldte sig, da jeg læste den første gang: Mangler vi ikke nogen i vores sammenhænge, som vil søge åndelig fornyelse i et tilbagetrukket, kontemplativt liv? Og som i bedste forstand kunne være åndelige forbilleder for alle os andre. Vores største forbilleder bliver ofte superprædikanter og succespræster. I stedet for virkelig åndeligt vise. Halldorf udtrykker det enkelt og ligetil: »Den daglige personlige andagt er formodentlig det område, der oplever den største krise i vor tids kristendom. Det gælder ikke mindst blandt dem, som skulle være vore åndelige vejledere: præster og menighedsledere. Vore kalendere er så fyldt med aftaler, at det skjulte liv med Gud ustandseligt må vige (...) Kirkens marginalisering i samfundet skyldes næppe mangel på idéer og programmer. Den må snarere søges i manglen på åndelig kraft« (Halldorf 2004b, 136-37).

Drik dybt af Ånden og Du kærlighedens flamme

Sjovt nok kan man i bogen *Drik dybt af Ånden* finde en anderledes betoning end ovennævnte om den personlige andagt.

Halldorf siger følgende om gudstjenestens betydning: »Jeg bliver mere og mere overbevist om, at der, hvor en åndeligt vital og levende gudstjeneste bliver fejret, behøves der ikke så meget mere i en menighed. Alt andet får sin naturlige plads og funktion, når gudstjenesten er den sprudlende kilde i menigheden, det bæger, som flyder over af fornyelse til alle andre aktiviteter. (...) Adskillige troskriser og megen sjælesorg forebygges i menigheder med en levende gudstjeneste. Der er en sammenhæng mellem det at holde sin tro i live og gå i kirke, som i vores tid ofte bliver overset. Når det gælder det åndelige livs overlevelse, er gudstjenesten faktisk endnu vigtigere end den personlige andagt. Det Åndens nærvær, som udfolder sig, når »to eller tre kommer sammen«, tilfører troen en styrke og næring, som man sjældent får, når man er alene« (Halldorf 2003, 197-98).

Jeg har adskillige gange leveret dette citat i min liturgiundervisning på Menighedsfakultetet. Jeg tror, der er rigtig meget klogskab i det i forhold til den udbredte mangel på andagtspraksis i solide kristne kredse. Manglen kan man forsøge at ændre med alskens formaninger, men jeg tror, at Halldorfs vinkel rummer en klog befrielse i forhold til det, som det alligevel ofte lander i – dårlig samvittighed over den for mange fortsat haltende andagtspraksis. Og dét i øvrigt sagt uden den mindste underkendelse af det, Halldorf siger i førnævnte citat fra *Überørt land* om den personlige andagt.

Drik dybt af Ånden er den bog, man med god grund forventer af en pinsemand. En bog med det pinseteologiske anliggende – Helligåndens virke. I bo-

gen får vi også den enormt interessante historie om pinsekirkens start i Los Angeles i 1906. Det er bevægende læsning. Men som forventet får vi hele temaet i den brede og dybe kirkelige horisont med Halldorfs uophørlige blik for »pinse-teologi« forbundethed med teologi og erfaring fra kirkens første årtusind. Således bliver vi f.eks. klar over, at den middelalderlige teolog Symeon den Nye teolog fra slutningen af første årtusind i Konstantinopel repræsenterede en meget tydelig karismatisk erfaringsteologi.

Skal man som lutheraner læse en bog, der giver et virkeligt levende og overbevisende blik for pinseteologiens anliggende, uden de vildfarelser, vi ellers kan være tilbøjelige til at forbinde med pinsekirken, skal man bare læse denne bog. Halldorfs betoning af Åndens arbejde rummer ægte, evangelisk frihed. Pinsemanden Halldorf skriver om gudstjenesten, om liturgiernes nødvendighed, om balancen mellem orden og frihed i kirken, om embedernes nødvendighed, om dåbens frelsesvirkende kraft, om den rette balance mellem Ordet og Ånden. Det er svært ikke at være enig. Ja, selv om det mest pinsede af alt pinset, tungetalen, taler han sundt og godt. Han beskriver f.eks. fint, hvordan tungetale og tavs tilbedelse er to sider af samme sag – normale menneskeord slipper op, og i stedet indtræder enten Åndens uforståelige hjertesprog eller stilheden. (Der er dog lige et enkelt aber dæbt, når Halldorf taler om muligheden af at begynde at øve sig i tungetale, simpelthen begynde famlende med uforståelige lyde. Den er jeg stødt ind i flere gange og har svært ved at finde sundt åndeligt-bibelsk belæg for).

Bogen *Du kærlighedens flamme* kan i en vis forstand ses både som et ekstrakt af og som en slags videreudvikling af enkelte temaer fra *Drik dybt af Ånden*. Overraskende og fascinerende læsninger af Højsangen bærer meget af *Du kærlighedens flamme*. Men også mange andre steder i Biblen finder Halldorf Åndens spor, f.eks. i en så uventet bog som Dommerbogen. Og i sidste kapitel trækkes en mærkelig og fin tråd mellem Åndens og dommens ild.

Der brænder en ild – prædikener til kirkeåret

I 2005 udkom så også på dansk en prædikensamling af Halldorf. Tekstforløbet svarer ikke til folkekirkens normale kirkeårslige tekstforløb, men prædikenernes indhold og tekstvalg følger dog det almindelige kirkeår.

Halldorf har skrevet prædikener med dybe, stærke og overraskende læsninger af bibelteksterne. Han har øje for overraskende betydningslag i teksterne, tydeligvis inspireret af den tidlige kirkes åndelige læsning af Skriften, som kan forholde sig til dels meget frit til teksten. Halldorf evner at springe en masse mellemlid over i udlægningen af teksterne. Afstanden fra tekst til liv er lig nul. Teksterne bringes umiddelbart i spil med vores åndelige længsel og søgen. Prædikernes hyppige fokus på efterfølgelsen, den åndelige modning og vandring har en klar evangelisk grundtone. Og samtidig beskriver Halldorf aldrig den åndelige modning som noget let. Det er kamp med risiko for at tabe.

Også i denne bog som i alle de andre mærker man stor åndelig sundhed og sandhed: »At sige, at vi kan fornemme Ån-

dens nærvær i vores liv, er ikke det samme som at sige, at Gud lader os se vores egen udvikling. Det er tværtimod en del af Guds visdom, at han skjuler vore virkelige fremskridt i det åndelige liv for os, for at vi ikke skal blive optaget af vores egen åndelighed (...) Hvad er da målestokken for den åndelige modenhed? (...) Selvforglemmelsen. Jo mere vores liv, bliver forenet med Guds liv, desto mindre bliver vi optaget af os selv og vores egen såkaldte åndelige vækst. Den, der går ind i Gud, går ud af sig selv og går sin næste i møde« (Halldorf 2005a, 136).

Prædikenerne er ikke kunstfærdige, fortænkte læsestykker. Der er en enkelhed og ligefremhed i tonen. Dog savner jeg en form for livsnærhed eller hverdagsnærhed i prædikenerne – en umiddelbar applicering af teksterne på konkrete livssituationer. Manglen på eksempler gør dem ret almene. Det gør dem måske også i bedste forstand tidløse. Men jeg havde gerne mærket lidt mere svensk muld, lidt mere jævn hverdagskristendom.

Jeg savner i denne bog også lidt »tænder«. Der er en tendens til, at det hele bliver en smule for pænt. Det bider og kradser aldrig rigtig. Det flugter lidt med en generel tendens i Halldorfs forfatterskab. I flere prædikener gør Halldorf på det nærmeste op med den forståelse af korset, at Gud forsones. I selveste langfredagsprædikenen siges det i klar tekst. »Én ting er sikkert: Det er ikke Gud, der har brug for at blive forsonet med mennesket« (Halldorf 2005a, 110). Det hænger måske også sammen med en anden generel tendens hos Halldorf, at forståelsen af arvesynden indimellem

tenderer til at være ret svag. Halldorf understreger derimod langt hellere den bevarede gudbilledlighed og skaberværkets skønhed. En understregning som kan have meget for sig, men som bliver skæv uden en klar forståelse af faldets omfang.

Det hellige år

Denne bog bruger jeg med glæde i min liturgiundervisning. Den bringer læseren vældig godt ind i kirkeårets forskellige faser. Og den gør det med stor dybde, selv sagt forbundet med kirkeårets historiske og teologiske rødder. Altså atter engang: Halldorfs syn for alt, hvad vi kan hente af guld fra den tidlige kirke.

Bogen har en smuk optakt om selve kirkeårets inderste mening, hvor Halldorf refererer til et middelalderligt udtryk om kirkeåret: »Annus est Christus« (Halldorf 2013, 9). Kirkeåret svøber os om Kristus, fra Kristi fødsel til hans himmelfart og videre derfra ud i troslivets praksis forbundet med Kristus gennem hele trinitatistiden.

Halldorf har ligeledes nogle meget fine betragtninger om søndagen som selve kernen i kirkeåret. Søndagen er dagen efter den syvende dag, hviledagen. Den blev derfor med tiden kaldt »den ottende dag«. »Den ottende dag i Guds skaberværk er den dag, der aldrig ender, når tiden har lagt sin slidte kappe og er gået op i evigheden. Søndagen er altså både den første og den ottende dag i ugen, og på den måde tilhører den både denne tidsalder og den kommende, Guds rige« (Halldorf 2013, 20). Og det giver anledning til nogle fine refleksioner om gudstjenestefejringen som et tidløst rum, hvor vi ikke bare fejrer

mindet om de frelseshistoriske begivenheder gennem kirkeåret, men i gudstjenesten er vi på en måde lige midt i disse begivenheder.

Ligesom i bogen *Det fædrene ophav* åbner Halldorf desværre et lillebitte vindue i en enkelt note for muligheden for alles frelse. Ikke som et muligt dogme i kirken, det afviser han klart, men som et håb i bønnens ramme (Halldorf 2013, noten s. 156). Halldorf viger desværre generelt udenom et af Biblens sværeste temaer: fortabelsens virkelighed. Hans gudsbillede mangler denne vanskelige, bibelske kant. I denne bog kommer det frem i den ene note samt i den påfaldende tavshed om det i afsnittet om sidste søndag i kirkeåret.

Vejledning om fasten og Vejledning om bøn

Udover Boedals mange udgivelser på dansk, har Credo forlag også udgivet et par småbøger af Halldorf. En om faste og en om bøn.

Bogen om faste har jeg stjålet grundigt fra til askeonsdagsgudstjenester. I den meget lille bog er der mange enkle, anvendelige betragtninger om fasten. F.eks. om det at vælge den lette, gennemførlige faste, fremfor den krævende, ugennemførlige faste, jf. et citat af en af ørkenfædrene: »Jeg vælger hellere en let faste som varer længe, end én som er byrdefuld i begyndelsen og hurtigt holder op« (Halldorf 2004c, 21). Eller om fasten som en vej til selvindsigt. »Når jeg gør et forsøg på at afstå fra noget, lærer jeg hvad der har et stærkere eller svagere greb om mit liv« (Halldorf 2004c, 31). Eller om fasten som vej til frihed. »Behov vi aldrig siger nej til,

kan med tiden blive til laster som tynger os ned og gør sjælen overmæt og sløv og berøver os vores indre frihed« (Halldorf 2004c, 34).

Bogen om bøn har på samme måde fine betragtninger om bøn og bønsspraksis. Bare et enkelt citat fra bogen, som bringer os dejligt ind i bønnens væsen og gave: »Hvis jeg ikke finder min dybeste bekræftelse i Gud, gør jeg snart verden til en arena, som skal bekræfte mig. Der er intet, som ødelægger vores menneskelige relationer, som når vi gør hinanden til midler for vores egen bekræftelse. Mangler vi stedet tæt på Guds hjerte, vil vi uophørligt komme til at lede i verden efter en erstatning for det sted« (Halldorf 2005b, 18).

Med blik for de svagheder, der også findes i Halldorfs teologi, anbefaler jeg meget hans bøger. Svaghederne lugter egentlig lige så meget af den udbredte fristelse til at falde i hak med tidens tone, som en frugt af læsningen af de tidligere åndelige stemmer. Halldorf kunne overveje, om ikke han skulle tage sine egne ord endnu mere til sig, nogle ord jeg for nylig læste i en af de uoversatte bøger, *Ande och Bokstav*: »Enhver generation har sit tabu. En gang for længe siden var det sex. Sidenhen blev det Gud. I dag er det sikkerhed. Med søgning som livsholdning vender vi os mod det rigide og skråsikre. Den, der drister sig til at være overbevist, opleves som dogmatisk og færdig. »Ikke at have færdige svar« var en gang udtryk for en velgørende trods, for åbenhed og mod. I dag er det blevet et dominerende mantra i tiden, et færdigt svar. (...) Vi har i vores tid fået noget så paradoksalt som »en dog-

matisk relativisme«.« (Halldorf 1998, 30, min oversættelse).

Litteratur

- Halldorf, Peter. 1998. *Ande och Bokstav*. Pilgrim.
- Halldorf, Peter. 2002. *Det fædrene ophav – historien om 21 kirkefædre*. Forlaget Aros.
- Halldorf, Peter. 2003. *Drik dybt af Ånden*. Boedal.
- Halldorf, Peter. 2004a. *Du kærlighedens flamme*. Boedal.
- Halldorf, Peter. 2004b. *Überørt land*. Boedal.
- Halldorf, Peter. 2004c. *Vejledning om fasten*. Credo forlag.
- Halldorf, Peter. 2005a. *Der brænder en ild – prædikener til kirkeåret*. Credo forlag.
- Halldorf, Peter. 2005b. *Vejledning om bøn*. Credo forlag.
- Halldorf, Peter. 2008a. *Duften af hellighed*. Boedal.
- Halldorf, Peter. 2008b. *Hellige rødder*. Boedal.
- Halldorf, Peter. 2013. *Det hellige år*. Boedal.
- Lewis, C.S. 1985. *First and Second Things*. Fount Paperbacks.

Forfatter

Henrik Højlund
henrik@aarhusbykirke.dk